

Ar 1947 den 24. april ble rett holdt i rettslokal
i Skien rådhus.

Rettens formann: Kdt. sorenskriver T. Krog.

Doms menn: 1. Slakter Bent Gjermundsen, Landstadsgt. 23, Skien.

2. Kontorist Jens Herregården, M. Thranesgt. 18, Skien

nr. 1 har avgitt forsikring før, nr. 2 avga forsikr
na.

Protokollfører: Esther Evensen.

113579

Sak nr. 134/47.

Den offentlige påtalemyndighet

mot

Olav Vaagen,

tiltalt for forbr. mot strl. § 86, jfr. prov. anordn. av 3/10-41
og 15/12-44 § 51.

Til stede: Aktor h.r. advokat Frøstrup, Skien. Forsvarer o.r. sak-
fører Wesseltoft, Skien. Tiltalte møtte.

Doms mennene erklarte seg habile, og det kom ikke
frem noen innvending mot rettens sammensetning.

Ar 1947 den 25. april ble rett påny satt i samme
sak i rettslokalet i Skien rådhus med samme rettsformann og doms-
menn som tidligere.

Protokollfører: Esther Evensen.

Ar 1947 den 28. april ble rett påny satt i samme
sak på sorenskriverkontoret i Skien med samme rettsformann og doms-
menn som tidligere.

Protokollfører: Esther Evensen.

Etter rådslagning og stemmegivning for lukkede dø-
rer avsa retten slik

d o m:

Statsadvokaten for landssviksaker i Telemark har

beslutning av 22. august 1946 med senere endringer reist tiltale mot Olav Vaagen, til fellelse etter den almindelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 § 86, jfr. landsvikloven § 60.

Grunnlaget for tiltalen er:

a. Tiltalte har vært medlem av Nasjonal Samling fra 12/10 1940 og medlem av Nasjonal Samlings Kamporganisasjon til frigjøringen.

b. Tiltalte har fra 25/2-43 vært lagorganisasjonsleder og fra 20. juli 1944 til frigjøringen vært kst. lagfører i Skien.

c. Tiltalte har som adjutant og sveitfører i Arbeidstjenesten:

1. fra januar til mai 1945 gitt melding til Statapolitiet og Det tyske sikkerhetspolitiet om personer som ikke var fremmøtt til arbeidstjeneste.

2. sommeren 1941 anmeldt til A.F.s fylkingsfører at Kolbein Johnsen hadde krenket befalet i arbeidstjenesten og drevet antinazistisk propaganda i leiren i Gjerstad ved å forandre en påskrift på døren inn til befalets rom fra "kun for befall" til "kun for forsvarene" med den følge at Johnsen ble fremstilt for Folkedomstolen, hvor han ble dømt til 4 måneders fengsel.

d. Tiltalte mottok våren 1943 hvervet som formann i mållaget "Bag" etter oppnevning av Kulturdepartementet og etter at det lovlige og valgte styre var avsatt av nazistene.

e. Tiltalte har som formann å Skiens byting vært med på å bevilge 20/11-43 til Frontkjemperkontoret kr. 15.000,-

20/8-44 til Sosial Hjelpevirksomhet " 2.000,-.

Han var klar over at han ga sin tilslutning til ordførers vedtak ved å unnlate å protestere og bevilgningen i neste 20/11 1943 talte han for å få beløpet forhøyet.

Aktor har under hovedforhandlingen nedlagt påstand om at tiltalte overensstemmende med tiltalebeslutningen dømmes etter strl. § 86, jfr. l.l. § 60, til tvangsarbeid i 3 år og 1 måned, etter l.l. § 22 til erstatning etter rettens skjønn inntil kr. 5000,- med renter som nevnt i tiltalebeslutningen samt tap av de i l.l. § 10, nr. 1 - 3 nevnte rettigheter hvoriblandt

stillingen som løytnant i den norske hær samt sakskomkostninger.

Tiltalte er født 2. oktober 1905 av foreldre lærer og kirkesanger Sivert Vaagen og h. Sigrid. Han er født og oppvokst i Rauland. Han har forkekkolekseamen og eksamen ved folkehøgskolen i Kviteseld. I 1928 tok han eksamen ved feltartilleriets underoffiserskole og har senere tjenstgjort som vernepliktig offiser, fra 1933 som fenrik og i 1939 - 40 som løytnant. I 1929 gjennomgikk han Statens politiskole og ble ansatt som politikonstabel i Skien den 1. april 1930. I september 1940 sluttet han ved politiet og begynte ved A.T.s lederskole i Gausdal. Fra 1. april 1941 inntil frigjøringen var han ved A.T., først som svennfører på forskjellige steder i landet og fra begynnelsen av 1942 som adjutant ved fylkingstablen for Telemark. Fra høsten 1943 til frigjøringen var han medlem av Skien byting hvor han deltok i et del møter. Han er ikke tidligere straffet eller bøtelagt. Han er gift og har 3 barn å forsørge. Hans hustru var passivt medlem i NS under krigen. Han oppgir å være uforsuende og sin inntekt i 1944 til kr. 7200,-.

Tiltaltebeslutningens post a og b.

Den 4. april 1940 ble tiltalte innkalt til et kurs på Gardemoen. Da han ankom dit den 9. april om formiddagen, fikk han ordre om å melde seg på sitt mobiliseringested, ski. Han dro dit og deltok i kamper ved en oppsatt forsvarslinje langs Gloms etter et par dagers kamp fikk de ordre om å trekke seg tilbake og drog over til Sverige. Han ble hjemsendt fra Sverige den 19. juli s.å. og gjenopptok sitt arbeid ved skien politikammer.

Etter tiltaltes egen forklaring og sakens bevisligheter forøvrig anser retten det godtgjort at tiltalte meldte seg frivillig inn i NS den 12/10 1940. Innmeldelsen foregikk på et fellesmøte for politikerkorpset i skien, hvor hele korpset meldte seg inn. Tiltalte mente å kunne ivareta politiets og landets interesser best ved å være medlem av partiet. Han betalte medlemskontingent under hele krigen og gjorde aldri forsøk på å melde

seg ut av partiet.

Retten anser det videre godtgjort at tiltalte stod som medlem av NS-kamporganisasjon til frigjøringen. Det er ikke opplyst når innmeldelsen skjedde. Fra 25. februar 1943 til frigjøringen var han lagorganisasjonsleder i skien. Som sådan hadde han blandt annet å påse at oppbyggingen av NS's stedlige organisasjon var i orden og fungerte tilfredstillende og var innstillende myndighet ved ansettelse av gruppe- og rodeledere. Da den tidligere lagfører, tannlæge Karsten, reiste fra landet i 1944, mottok han etter oppfordring konstitusjonen som lagfører i skien. Hans oppgave bestod da bl.a. i å vareta partiets interesser på forskjellige måter f.eks. ved å avgi politisk bedømmelse av personer. Retten antar ikke at han har utvist noen særlig aktivitet som lagsorganisasjonsleder og lagfører, men har utført det arbeide som har vært nødvendig.

Tiltalkebeslutningene post o. Retten finner det bevist at tiltalte som adjutant i A.T.'s fylkestab i Telemark fra januar til mai måned 1945 bistod med å sende en rekke meldinger til det norske statspoliti og det tyske sikkerhetspoliti om forskjellige personer som ikke var møtt frem til arbeidstjenesten. Meldingene inneholdt også opplysninger om at de som ikke var møtt fram, også var rømt hjemmefra. Det er på det rene at meldingene vanligvis ble underskrevet av fylkingsjefen, S. Florentz, og parafert av tiltalte. I noen tilfeller ble dog meldingene undertegnet av tiltalte alene. Det antas at dette skjedde når fylkingsjefen ikke var til stede på kontoret. Retten antar at tiltalte ved å underskrive disse meldingene - enten sammen med fylkingsjefen eller alene - har bistått med å gi statspolitiet og det tyske sikkerhetspolitiet opplysninger som han måtte regne med ville kunne føre til arrestasjoner og ellers få alvorlige konsekvenser for gode nordmenn og legge vanskeligheter i veien for hjemmefrontens arbeide. Selv om det etter rettens mening er fylkingsjefen som får ta hovedansvaret for de sendte meldingene, anser en tiltalte for medansvarlig.

Hva angår post 2) anser retten det godtgjort at talte sommeren 1941 som sveitfører for A.T.leiren i Ujerstad sendte melding til A.T.'s fylkingsjef om at Kolbein Johnsen hadde krenket befalet ved å forandringen påskrift på døren inn til belets rom fra "kun for befal" til "kun for forrædere". Etter de som er opplyst går retten ut fra at tiltalte i meldingen foreslo at Kolbein Johnsen skulle dimitteres da leiren ikke var tjent å ha ham der. En antar at tiltalte ikke betraktet meldingen som en politisk anmeldelse, men utelukkende som en tjenstlig melding til sin overordnede, og at han ikke kunne regne med at melding ville få andre konsekvenser for Kolbein Johnsen. En har ^{bl.a.} derfor tatt i betraktning at episoden fant sted så tidlig som i 1941 og at fylkingsjefen ikke var medlem av NS. Tiltalte må derfor bli å finne for dette punkt.

Ad tiltalbehandlingens post d.

Tiltalte stod som medlem av Mållaget dag fra 1937 inntil han ble strøket av medlemslisten et av de første krigsårene p.g.a. manglende betaling av medlemskontingenten. Den egentlige grunn til at han ble strøket var at han som medlem av NS var uønsket som medlem av laget. I 1943 forlangte Kulturdepartementet at det skulle oppnevnes nytt styre i laget da det gamle styre ikke hadde sendt inn regnskaper, forslag til valg m.m. etter dagjeldende bestemmelser. Departementet oppnevnte NS-medlemet kjøpmann H.F.Lid som ny formann. På grunn av sykdom kunne denne imidlertid ikke påta seg vervet og henvendte seg til tiltalte. Etter hva tiltalte selv opplyser, hadde han ikke lyst å overta formannsvervet, men gikk allikevel med på dette etter han konferert med Kulturdepartementet. Etter å ha mottatt vervet som formann, fikk tiltalte istand et møte med det gamle styre for å få overlevert lagets bøker m.m. Under møtet spurte den gamle formann hva det ville skjehvis bøkene ikke frivillig ble utlevert. Til dette svarte tiltalte at det ville bli benyttet litimakt. Det er under saken fremlagt følgende utskrift av m

protokollen:

"Den 8. mai 1943 var formannen i mållaget "Dag" Tidemann Klubben form. i forretningsstyret Knut Hansson Kåsa og forretningsfører Lars Kaasa innkalla til møte saman med representantar for det nye NS styre i mållaget. Dei tre ovennemde meinte at dei ingen skyldnad hadde til å møte, men måtte likevel for å koma med ei utgrei-
ding om ei støde. På møtet kom dei med denne fråsegna:

"Det gamle styret i mållaget "Dag" som er valt på lovleg måte, har ikkje brote lagalevne og etter vår meining heller ikkje dei nye NS lovene for Noregs Ungdomslag eller no gjeldande lover i det heile. som møteboka viser har laget til no vore i vanleg drift trass i store vanskar med å få høvelege møterom. Når difor det gamle styret er avsatt og nytt NS styre oppnemnt, so er dette imo lov og rett. me gjor og merksame på at av det nye styre er det berre ein J. Bechen, som er medlem i mållaget. Det nye styret er difor etter vår meining ikkje noko lovleg styre, og me meier imot at det tek over makta i mållaget "Dag".

Berre etter krav frå Kulturdepartementet og fordi det ble truga med å bruke politimakt, gjev ein frå seg lagsprotokollane."

Denne fråsegna vart opplesen for representantane for det nye styr

Olav Vaagen, H.P. Lid og Sveinung Tveiten.

Tidemann Klubben (sign.) Knut Hansson Kåsa (sign.)

Lars Kaasa (sign.) "

Referatet var av det gamle styret satt opp for møtets begynnelse, men retten antar at det gir uttrykk for hva som foregikk på møtet.

Etter møtet sendte tiltalte en utskrift av møteprotokollen til lagfører nærsten hvori han hevder at det gamle styrets oppførsel opplagt er et brudd mot lov av 12/3 1942 § 2 om vern av staten og partiet. Tiltalte påpeker videre at uttalelsen fra det gamle styret var fremsatt for å hisse opp mot det tiltak Kulturdepartementet hadde gjort ved å nevne opp et nytt styre, likesom det hadde til formål å skade partiet. Videre heter det:

"Når så dessa herrane hev vore so domfrakke ved dette høvet i det nær å spyrja korleis dei tar seg og ber seg åt allers i c deglege lig for å stå seg vel med dei nye makthavarar som dei tar på."

Tiltaltes henvendelse til lagfører Karsten resulterte i at det ble opptatt politiforklaring i saken. I tiltaltes port til politiet heter det:

"De (det gamle styret) har drevet en slags hemmelig virksomhet har ikke sagt fra når møtene skulle holdes o.s.v. Siden er jeg blitt strøket av laget uten å få noen melding om det. Etter noen måneder er mållaget brukt som en slags jössingorganisasjon. Unmøtet som ble holdt den 8. mai i år virket disse karene i det gamle styret ganske muggne. Da de skulle levere bøkene spurte Karsten meg hva jeg vilde gjøre hvis bøkene ikke ble levert. Svarte da at jeg ville gå til politiet. På grunn av mitt svar det gamle styret i mållaget følgende i utskrifta for Gardstyre Dag: Vi leverer bøkene på grunn av at det blir truet med å bli politimakt. Ellers henviser jeg til min rapport av 14.5.43."

Retten finner å måtte godta tiltaltes forklaring om at han overtok den politikonstabel som hadde etterforskningen i saken, uttrykte at han ikke ønsket at det måtte bli foretatt noe ytterligere for det gamle styret. Dette ble da heller ikke gjort.

Retten antar at tiltaltes overtagelse av formannstillingen i og for seg ikke kan sies å innebære bistand til fienden. Grunnen hertil er at en har godtatt tiltaltes forklaring om at han overtok stillingen da han mente at lagets formue allers bli beslaglagt. Det er under saken ikke fremkommet noe om at det ble drevet politisk propaganda for NS på lagets senere møter. Frigjøringen var lagets relative store formue intakt.

Det er i tiltalebeslutningen ikke medtatt tiltaltes innberetning til lagføreren av det gamle styre. Retten har i tid funnet å måtte betrakte hans forhold i forbindelse hermed som et moment i straffeskjerpene retning.

Retten anser det godtgjort at tiltalte som formann i Skien byting har vært med på å bevilge 20/11-43 til Frontkjemperkontoret kr. 15.000,- 20/8-44 til Sosial Hjelpevirksomhet kr. 2000,-. Han var klar over at han ga sin tilslutning til ordførernes vedtak ved å unnlate å protestere mot disse. I møtet den 20/11 1943 talte han for å få beløpet forhøyet.

Retten anser det godtgjort at tiltalte har vært seg beviset at det var krig mellom Norge og Tyskland, og at NS under denne krig har ydet fienden bistand i dåd og råd. Retten anser det videre på det rene at han ved å melde seg inn og stå som medlem av NS og NSKO og ved sitt virke som lagorganisasjonsleder og lagfører i Skien og ved å gi melding til statspolitiet og det tyske sikkerhetspoliti som nevnt i tiltalebeslutningens post c 1), og ved å være med på å bevilge de under punkt e nevnte beløp, har styrket partiet og dermed ydet fienden bistand. Disse forhold rammes av strl. § 86. Retten finner imidlertid at tiltalte bør straffes etter landsvikloven. De under tiltalebeslutningen post a og b nevnte forhold blir således å henføre under landsviklovens § 2, nr. 1. Det under tiltalebeslutningens post c 1) nevnte forhold henføres under landsviklovens § 2, nr. 4 og det under post e nevnte forhold under samme paragraf nr. 2.

Tiltalte blir å frifinne for de under tiltalebeslutningens post c 2) og d nevnte forhold.

Retten finner at straffen passende kan settes til tvangsarbeid i 2 år og 3 måneder. I skjerpene retning er da tatt hensyn til at tiltalte er en moden mann med militær utdanning og praksis. Det er dessuten lagt vekt på hans lange virke i politiet før han meldte seg inn i NS. Som nevnt ovenfor har retten videre tatt hensyn til hans opptreden overfor det gamle styret i mållaget "Dag". Selv om ikke det var hans ønske at dette skulle bli arrestert, måtte han imidlertid regne med at dette ville kun

skje. I formlidende retning har retten tatt hensyn til at til-
te ihvertfall i et par tilfeller har gjort forsøk på å få sæ-
te nordmenn ut av fengslet. Forøvrig vites intet særskilt å b-
Tiltalte vil videre bli fratrukket rettigheter et
landssviklovens § 10, nr. 1 og 2 for et tidsrom av 10 år. Vid-
blir han å fradømme stillingen som løytnant, og forøvrig tap
annen offentlige tjeneste som tiltalte måtte innska.

Da tiltalte etter de opplysninger som han ga o-
ne formuesforhold, som ble godtatt av aktor, må antas å være
muende, vil erstatning ikke bli ilagt. Saksomkostninger ilagges
ikke.

Tiltalte har vært underkastet varetektsfengsel
9. mai 1945 til 5. februar 1946. I fradrag i den forskyldte st-
ler retten derfor fra 272 dager.

Strl. §§ 62 og 63 er iaktatt.

Dommen er enstemmig i alle punkter.

D o m s l u t t e n:

Olav Vangen, født 2/10 1905, dømmes for overtre-
se av landssviklovens § 3, jfr. § 2, nr. 1, 2 og 4, jfr. § 60,
jfr. strl. § 86, alt sammenholdt med strl. §§ 62 og 63, til en
straff av tvangsarbeid i 2 - to - år og 3 - tre - måneder.

I straffen fragår 272 - tohundreogsyttito - dag
for utholdt varetektsfengsel.

Han fradømmes de i landssvikloven § 10, nr. 1 o-
2 nevnte rettigheter i 10 - ti - år. Videre fradømmes han stil-
gen som løytnant og annen offentlig tjeneste som han måtte inn-

Han frifinnes for de i tiltalsbeslutningens pos-
e 2) og d) nevnte forhold.

Saksomkostninger ilagges ikke.

Dommen ble lest opp for åpne dører i overvær av
domfelte som ble gjort kjent med at opplysningen trer i stedet
forlyndelse og med reglene for begjering om fornyet behandling
og for enke samt overrakt et eksemplar av "Meddelelse til domf-

i utsvilt stand.

Domfelte erklarte at den forlangte betenkningstid.

R e t t e n h e v e t.

T. Krog

kst.

Jens Herregården.

Bent Gjermundsen.

s a l s r a n s e t t e l s e r

H.r.advokat Frøstrup har vært aktor i saken. Han har innlevert arbeidsoppgave som viser et forberedende arbeid på 15 timer. O.r.sakfører Wesseltoft har av retten vært oppnevnt som tiltaltes forsvarer. Hans arbeidsoppgave viser et forberedende arbeid på 9 timer. Retten godkjenner arbeidsoppgavene. Hovedforhandlingen varte den 24/4-47 fra kl. 10,- til kl. 15,10 og den 25/4 fra kl. 10,- til kl. 15,10. Salaret fastsettes for aktor til kr. 235,- tohundreogtrettifemkroner - og for forsvareren til kr. 193,- ethundreogtittitre kroner -.

Skien byrett, den 26. april 1947.

T. Krog

kst.

Avskriften bekreftes.

*T. Krog
kst.*

